

(1936, XII, 59.65), 18 k. a l'O. de l'altra, i separades pels massissos i valls de Siurana i Montsant, recollida també en el treball toponímic d'Eugeni Perea publicat a Santes Creus (1984), on diu que en troba ja algunes dades del S. XVII.

ETIM. La fonètica normal fa suposar que la *-r-* de la forma moderna deu sortir de la primera *-n-* de l'antiga *Fanena* de les tres mencions medievals (1155, 1155 i 1496), dissimilada davant l'altra *-n* (sols des del S. XVI), segons el tipus corrent de dissimilació. Aquesta base *Fanena* evoca inconfusiblement un origen àrab, com ja vaig conjecturar en *E.T.C.* I, 265, 266); i és ja el que donen entenent el triconsonantisme, l'estructura sil·làbica, i la gran freqüència dels arabismes en la toponímia circumdant: *Aixàviga, Mussara, Aleixar, Albarca, Almoister, Vimbodí, Llaberia, Arbolí, Alforja, Alió* etc.

En efecte, es deu tractar d'un nom de l'arrel *fann* de l'àrab comú, magrebí i hispànic amb els sentits de 'arranjat, disposat, repartit': ja documentat des dels temps arcaics (Divan *Hoðaili*: Dozy, *Suppl.* II, 83), també vulgar a Egipte (1001 *Nits*: 'menes de gràcia') i marroquí («les sortes de fleurs d'un jardí»: Al-Makkarí). I no menys en les fonts hispàniques: aquí sobre-tot en el sentit de 'part o detall, d'una cosa' («partizilla, artículo»: *fenna*, *PAlc*, 105.30), 'capítol, part d'un tractat' («modus in scientia», *RMa*, 480.3); també 'part d'un arbre, branca' (*fanan*: «ramus», *RMa*, 552.1f., 156b). (*Alqueria Fenni*): *fann* formant el pl. *funún* (*RMa*, *PAlc*). Nom que també ha passat a l'antroponímia. Sembla que d'ací ve el nom dels *Bini-Funnina* que va donar lloc a una pda. de Manacor (ja doc. el 1233) millor que dels altres vagues supòsits que sospesàvem en el vol. I (I, 153). I ben a prop, en el Capbreu d'Entença a. 1340, de la zona Tivissa-Móra d'Ebre, veiem una «Coma de *Na Fena*» (f^o bv.), sens dubte < àr. *fánna*.

Per al nostre *Fanena* (*Farena*) es podria pensar en el *fanan* «ramus» de *RMa*, admetent que es pronunciés *fanân*, segons un tipus accentual molt difós en vulgar hispànic. Però encara em sembla més fundat partir de *fann* posat en el nombre dual, que apareix en massa en els noms de lloc dels nostres sarraïns: *fannân*, romanitzat en *Fane(i)na*: amb el sentit de 'les dues parts, els dos bocins', alludint a dos grupets de cases, a banda i altra del «passus de *Fanena*» del doc. d'abril de 1155, separats sigui pel «congost de l'Esqueix» que ens ha descrit Iglésies supra, o simplement alludint als conreus deçà i dellà del riu Brugent.

Quan no coneixia encara les dades medievals de la forma *Fanena*, havia fet altres conjectures orientades envers una base *f-r-n* que resumeixo breument, tot refusant-les com molt menys convincents totes elles. Fins i tot si algú dubtés de la prioritat de *Fanena* abans que *Farena*, evitarem així que crítics incrèduls sospitin prejudici unilateral i facin ulteriors i vanes recerques.

a) Un NP *Farhân* a Algèria (*GAlg.*, 114b), a l'A-

ràbia Central (Socin, *Diwan*, 1901) i en el Nedjd, segons Hess, que en dona altres 5 de la mateixa arrel (44b); d'aquesta també *Farabât* a Egipte (Littmann, 87), i a Algèria hi ha també el derivat *Farhânî*.

Hi ha obstacle fonètic, i doble: sobretot perquè la *â* aràbiga es pronuncia *ç* només en altres condicions ben definides, però aquí s'hi oposen enterament el *h* i el *r* precedents. Tampoc convindria partir d'un NP *Fârih* de la mateixa arrel (*GAlg.*, 141a); o d'un seu plural *fârihîn* cosa encara més forçada.

b) En el vol. I, 301 n. 21 hem admès la possibilitat que un NL *Farenna* hapax d'un text de principis del S. XII en els afores de Palma de Mall. vingui d'una variant de l'àr. *fann* 'forn'. Ni que això sigui cert i que no manquin forns a la rodalia de *Farena*, ja no hi ha coincidència ni en la vocal de la síl·laba inicial.

c) Una pron. arabitzant de *FARĪNA* (*farīna*) sonaria quasi com *Farena*. I és cert que per allí hi hagué altre temps bastants molins fariners (Madoz, Iglésies, *Guia* 53, 178); i que d'un camí que, partint de Valls, va Francolí amunt, en diuen el *camí Fariner* (XLVI, 1.8), però no sabem que aquest camí vingüés del Brugent.

d) El «pan-caritat» de molts pobles que es reparteix en llocs alts beneïts, en diuen *l'ofrena* (*OFFERENDA*) i en un lloc (Bestracà) vaig oir-ho reduït a *farēna*; però això és un costum més pirinenc que tarragonès, no tenim notícia de tal nom allí, ni sabem que se'n repartís a l'església d'aquest poblet, que no és un paratge alt sinó ben enclotat.

¹ Doc. publicat ja, o resumit, per Morera (*Tarr. Cr.* I, 449), Balari (*Orig.*, 490); i també en *CoDoACA* VIII, 31, segons una còpia S. xv, en la qual, però manca la línia que conté el nom *Farena*; publ. críticament i comentat per Font i Rius (*Cartas d. P. y F.*, § 98, pp. 152.14 i 745), on ha sortit imprès *Faneram*; però el P. Àg. Altisent, de Poblet, troba *Fanenam* en el pergamí del fons de Poblet, de Madrid (cop. el 1238), i així sortirà (m'escrui) en el *Diplomatari de S. M. de Poblet, que tenen en impressió avançada*. Observo que si bé han imprès «den Duas Aquas», no és NL, sinó mal segmentat pel mot comú *enduas aquas* 'ambdues aigües', descrivint la situació de Montblanc (si bé sembla que també es va aplicar com a altre nom de Montblanc, triplicat, segons el doc. § 99, de Font i Rius); i que aquest *Miravet* no és el nom del famós castell i poble de la Rib. d'Ebre, sinó un duplicat del mateix arabisme que es devia trobar a la Conca de Barberà; car es retroba en altres docs. d'aquest segle o el XIII, que tinc extractats de l'obra de MiretS, *TemplH.*

FARES

Llogaret de la Garrotxa, agre. al te. de Sant Ferriol, uns 6 k. a l'Est de Besalú.

PRON. LOC.: *fáras* a Montagut i a Mieres, Casac., 1920; ho recordo de l'enq. de St. Ferriol i Besalú, 1958 (xxi, 51-55).